

Zasady wprowadzania wyrobów budowlanych do obrotu i powszechnego stosowania

Marcin GASIŃSKI *)

Przepisy dotyczące dopuszczeń wyrobów budowlanych do obrotu i stosowania w budownictwie, obowiązkowości stosowania Polskich Norm, choć niezbyt skomplikowane i nie podlegające częstym zmianom wciąż przysparzają wielu problemów i nieporozumień wszystkim uczestnikom procesu budowlanego od producenta począwszy a skończywszy na użytkowniku budynków.

Na początku warto się zastanowić co to jest wyrób budowlany. Przepisy europejskie i polskie były w tym zakresie spójne nawet przed uzyskaniem przez nasz kraj członkostwa w Unii Europejskiej.

Zgodnie z art. 2, pkt 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz. U. nr 92, poz. 881), wyrobem budowlanym jest rzecz ruchoma, bez względu na stopień przetworzenia :

- przeznaczona do obrotu,
- wytworzona w celu zastosowania w sposób trwały¹ w obiekcie budowlanym,
- wprowadzona do obrotu jako wyrób pojedynczy lub jako zestaw wyrobów do stosowania we wzajemnym połączeniu stanowiącym integralną część techniczno-użytkową,
- mająca wpływ na spełnienie wymagań podstawowych.

Opis wymagań podstawowych pojawił się w Dyrektywie Rady Unii Europejskiej 89/106/EEC w sprawie zbliżenia ustaw i aktów wykonawczych Państw Członkowskich dotyczących wyrobów budowlanych. Stawia się sześć² wymagań podstawowych odnoszących się zarówno do wyrobów jak i obiektów budowlanych:

- bezpieczeństwo konstrukcji,
- bezpieczeństwo pożarowe,
- higiena, zdrowie i środowisko,
- bezpieczeństwo użytkowania,
- ochrona przed hałasem,
- oszczędność energii i izolacyjność termiczna.

Zakres wymagań jest tak szeroki, że mógłby obejmować wszystkie wyroby zastosowane przy wznoszeniu budynków.

*) inż. Marcin GASIŃSKI – Doradca Techniczny w firmie *aerco wentylacja* sp. z o.o.

Przepisy obowiązujące do 1 maja 2004 r.

Ustawa Prawo Budowlane z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz. U. Nr 89, poz. 414) wprowadzała nowe zasady dopuszczenia wyrobów budowlanych do stosowania i obrotu. Do obrotu i powszechnego stosowania w budownictwie dopuszczono wyroby:

- dla których wydano certyfikat na znak bezpieczeństwa, wykazujący, że zapewniono zgodność z kryteriami technicznymi określonymi na podstawie Polskich Norm, aprobat technicznych oraz właściwych przepisów i dokumentów technicznych – w odniesieniu do wyrobów podlegających tej certyfikacji,
- dla których dokonano oceny zgodności i wydano certyfikat zgodności lub deklarację zgodności z Polską Normą lub aprobatą techniczną – w odniesieniu do wyrobów nie objętych certyfikacją określoną w powyższym podpunkcie,
- umieszczone w wykazie wyrobów nie mających istotnego wpływu na spełnienie wymagań podstawowych oraz wyrobów wytwarzanych i stosowanych według tradycyjnie uznanych zasad sztuki budowlanej,
- do jednostkowego stosowania w obiekcie budowlanym, wykonane według indywidualnej dokumentacji technicznej sporządzonej przez projektanta obiektu lub z nim uzgodnionej, dla których dostawca wydał oświadczenie wskazujące, że zapewniono zgodność wyrobu z tą dokumentacją oraz z przepisami i obowiązującymi normami.

Wykaz wyrobów nie mających istotnego wpływu na spełnienie wymagań podstawowych został opublikowany w rozporządzeniu Ministra Spaw Wewnętrznych z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 637) i zawierał min. takie wyroby jak : kostka drogowa, gruz budowlany czy kratki wentylacyjne żeliwne.

Najwięcej wątpliwości a tym samym możliwości nadużyć budził zapis odnoszący się do wyrobów przeznaczonych do jednostkowego stosowania w obiekcie budowlanym. Wielu producentów starało się obchodzić prze-

¹ Według Ministerstwa Infrastruktury pojęcie „w sposób trwały” oznacza, że usunięcie (demontaż) wyrobu:

- wymaga wykonania robót budowlanych,
- obniża właściwości użytkowe obiektu, w którym wyrób był wbudowany, wmontowany, zainstalowany lub zastosowany.

² Obecnie Parlament i Rada Unii pracują na rozporządzeniem, które ma zastąpić dyrektywę. W tekście rozporządzenia pojawia się nowe, siódme, wymaganie podstawowe, dotyczące zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych zarówno w czasie budowy jak i rozbiórki obiektu budowlanego.

pisy i wprowadzać na rynek swoje produkty właśnie tą drogą. Jednakże przepisu tego nie stosowało się dla wyrobów produkowanych seryjnie a jedynie dla specjalnie konstruowanych pod wymagania technicznego konkretnego budynku. Szczegółowe zasady i tryb dopuszczania wyrobów budowlanych do jednostkowego stosowania w obiekcie budowlanym zawierało rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 5 sierpnia 1998 r. (Dz. U. Nr 107, poz. 679).

Wykaz wyrobów służących do ochrony przeciwpożarowej które mogły być wprowadzone do obrotu i stosowania wyłącznie na podstawie certyfikatu zgodności zawierało rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 kwietnia 1998 r. (Dz. U. z 1998 r. Nr 55, poz. 362).

W roku 1995 ukazało się rozporządzenie Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa wprowadzające nowy dokument – aprobatę techniczną (Dz. U. Nr 10, poz. 48). Aprobata jest dokumentem odniesienia dla oceny technicznej wyrobu i jest wydawana dla wyrobów dla których nie ustanowiono Polskiej Normy lub których właściwości użytkowe różnią się w istotny sposób od właściwości określonych w Polskiej Normie wyrobu.

Przepisy dodatkowo określały układ oraz zawartość merytoryczną aprobaty. Aprobata taka zawierała m.in. opis techniczny wyrobu, parametry, rysunki, wyniki badań laboratoryjnych oraz dodatkowe zalecenia dotyczące min. pakowania, przechowywania i transportu.

Najczęściej występujący w praktyce system dopuszczeń opierał się na wydaniu deklaracji zgodności przez producenta lub certyfikatu zgodności przez jednostki certyfikujące, z Polską Normą lub Aprobata Techniczną dla wyrobu. Rozporządzenie w sprawie systemów oceny zgodności, wzoru deklaracji zgodności oraz sposobu znakowania wyrobów budowlanych zostało opublikowane w Dz. U. z 1998 r. Nr 113, poz. 728.

Każda aprobata techniczna posiadała w swoim tekście informację, iż nie jest ona dokumentem dopuszczającym do powszechnego stosowania w budownictwie. Zapis ten wywoływał konsternację u projektantów czy inwestorów i sprawiał trudności producentom, którzy przychodzili z produktem posiadającym aprobatę techniczną. Brak rzetelnej informacji w środowisku sprawiał, że producenci musieli informować odbiorców, że ich produkt jest zgodny z wymaganiami i może być zastosowany. Należy zauważyć, że wszelkie nieporozumienia były spowodowane nie poprzez zawile przepisy a przez brak wiedzy u wszystkich zainteresowanych procesem budowlanym.

Przepisy obowiązujące po 1 maja 2004

Uzyskanie przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej, a tym samym otwarcie rynku wyrobów budowlanych, sprawiło, że jeszcze bardziej wzrosły nieporozumienia dotyczące sposobów legalnego wprowadzania wyrobów do obrotu i stosowania. Obok istniejącego wcześniej krajowego systemu pojawił się równorzędny europejski.

Europejski system dopuszczeń

Dyrektywa Rady 89/106/EEC miała służyć w swym założeniu zniesieniu granic dla wyrobów budowlanych wewnątrz Unii. Dyrektywa ustala

jedynie wymagania zasadnicze natomiast w gestii państw członkowskich pozostaje ustanowienie przepisów i wymagań odnoszących się do projektowania i wykonywania obiektów budowlanych. Ujednolicenie przepisów dotyczących wprowadzania wyrobów na rynek nie pociągnie za sobą ujednolicenia wymagań krajowych stawianych różnym wyrobom. Uznaje się, za uzasadnione, że z uwagi np. na różne wymagania klimatyczne czy przyjęte poziomy ochrony, stawiane wymagania będą zróżnicowane. Harmonizacja wymagań sprawi, że dla konkretnego wyrobu, zostaną ustalone wspólne w całej Unii metody badań oraz klasyfikacja, natomiast różne pozostaną poziomy wymagań.

Przepisy dyrektywy zostały implementowane do polskiego prawa w wyniku uchwalenia ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz. U. z 2004 nr 92, poz. 881). Zgodnie z założeniami dyrektywy wyrób może być wprowadzony na rynek jeżeli jego właściwości użytkowe umożliwiają spełnienie wymagań podstawowych. Zakłada się spełnienie wymagań jeżeli wyrób jest zgodny ze zharmonizowanymi specyfikacjami technicznymi tj. z normą zharmonizowaną lub z europejską aprobatą techniczną a producent potwierdził zgodność poprzez dokonanie oceny zgodności i wystawienie deklaracji zgodności oraz wyrób został oznakowany znakiem CE. Ponadto wyrób może być wprowadzony do obrotu jeśli został umieszczony w określonym przez Komisję Europejską wykazie wyrobów mających niewielkie znaczenie dla zdrowia i bezpieczeństwa, dla których producent wydał deklarację zgodności z uznanymi regułami sztuki budowlanej³.

Normy zharmonizowane (hEN) na wyroby budowlane opracowywane są przez Europejski Komitet Normalizacyjny (CEN) na podstawie zlecenia – mandatu Komisji Europejskiej.

CEN jest to prywatne stowarzyszenie typu „non-profit”, działające w ramach prawa belgijskiego, mające siedzibę w Brukseli, utworzone w 1974 roku. Głównym zadaniem CEN jest opracowywanie, przyjmowanie i rozpowszechnianie dokumentów normalizacyjnych we wszystkich obszarach gospodarki z wyłączeniem elektrotechniki, elektroniki i telekomunikacji⁴. CEN jest wielonarodową, wielosektorową i zdecentralizowaną organizacją, składającą się z krajowych jednostek normalizacyjnych oraz Centrum Zarządzania CEN. Centrum zarządza europejskim systemem normalizacyjnym z upoważnienia członków krajowych CEN, członków stowarzyszonych oraz partnerskich jednostek normalizacyjnych. Członkami CEN są krajowe jednostki normalizacyjne państw Unii Europejskiej i Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA). Obecnie CEN liczy 30 członków krajowych⁵. Podstawowym obowiązkiem członka CEN jest wprowadzanie norm europejskich do zbiorów norm krajowych i wycofywanie dotychczasowych norm sprzecznych z wprowadzonymi, przyczyniając się do ujednolicenia rynku europejskiego. Głównymi klientami CEN są przedstawiciele przemysłu, handlu, usług, ośrodków naukowo-badawczych, jednostki rządowe, władze publiczne z Unii Europejskiej i EFTA, partnerzy społeczni, włącznie ze związkami zawodowymi, organizacjami konsumenckimi, instytucjami ochrony środowiska i in. Prace nad nowymi normami odbywają się w Komitetach

³ Wykaz wyrobów mających niewielkie znaczenie dla zdrowia i bezpieczeństwa nie został nigdy opublikowany. W praktyce więc ta droga wprowadzenia wyrobu na rynek pozostaje zamknięta.

⁴ Normalizacją w obszarze elektrotechniki i elektroniki zajmuje się Europejski Komitet Normalizacyjny Elektrotechniki (CENELEC), a w obszarze telekomunikacji Europejski Instytut Norm Telekomunikacyjnych (ETSI)

⁵ Polski Komitet Normalizacyjny (PKN) uzyskał status pełnoprawnego członka CEN 1 stycznia 2004 r.

Technicznych, Podkomitetach oraz Grupach Roboczych prowadzonych przez krajowe jednostki normalizacyjne, których członkami są z reguły przedstawiciele krajowych, lustrzanych komitetów technicznych.

Opracowanie mandatu⁶ dla przyszłych norm zharmonizowanych poprzedzone jest szeregiem ustaleń. Przedstawiciele przemysłu, Komisji Europejskiej oraz państw członkowskich stwierdzają potrzebę zharmonizowania specyfikacji technicznej dotyczącej określonej grupy wyrobów. Następnie wszystkie państwa członkowskie zgłaszają zakresy wymagań stawianych obiektom w których dane wyroby są stosowane. W porozumieniu z przemysłem i państwami członkowskimi Komisja Europejska uzgadnia system oceny zgodności oraz wydaje mandat dla CEN na opracowanie zharmonizowanych norm. Mandat taki zawiera konkretne zadania w zakresie harmonizacji. W kolejnym etapie prac Stały Komitet Budownictwa CEN akceptuje mandat, po zgłoszeniu ewentualnych uwag. Tworzy się harmonogram prac zawierający listę norm przedmiotowych przewidzianych do harmonizacji wraz z normami pomocniczymi. Odpowiedni Komitet Techniczny opracowuje projekty norm. Po przejściu przez proces ankiety, rozpatrzeniu wszystkich zgłoszonych uwag, głosowania poprawionego projektu w krajowych jednostkach normalizacyjnych, norma ratyfikowana jest przez CEN.

Ratyfikowana norma przekazywana jest do Komisji Europejskiej która w porozumieniu z państwami członkowskimi ustala długość okresu przejściowego dla każdej normy zharmonizowanej. Norma uzyskuje status normy zharmonizowanej po jej ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Dodatkowym zadaniem dla państw członkowskich, po ustanowieniu nowej normy zharmonizowanej, jest wprowadzenie zmian w swoich przepisach technicznych.

Europejskie aprobaty techniczne (ETA) wydawane są przez jednostki aprobowe zrzeszone w Europejskiej Organizacji ds. Aprobata (EOTA) dla wyrobów objętych wytycznymi EOTA do europejskich aprobata technicznych (ETAG) oraz dla wyrobów nie objętych normami zharmonizowanymi lub znacznie od nich odbiegających dla których Komisja Europejska podjęła decyzję o rozpoczęciu procedury uzyskania aprobaty.

EOTA została utworzona w 1990 r. zgodnie z dyrektywą 89/106/EWG. Zrzesza jednostki aprobowe z 25 państw członkowskich⁷ oraz 2 państw EFTA (Norwegia i Islandia), upoważnionych do udzielania ETA. W pracach EOTA uczestniczą ponadto stowarzyszenia producentów wyrobów budowlanych różnych branż. Siedziba EOTA znajduje się w Brukseli.

Europejska aprobata techniczna może być udzielona dla wyrobu, który jest objęty wytycznymi EOTA do europejskich aprobata technicznych. Ponadto aprobata udziela się dla wyrobów nie objętych hEN lub różniących się znacznie od hEN lub ETAG. W takich przypadkach Komisja Europejska podejmuje decyzję czy zostanie wydany mandat na opracowanie hEN lub ETAG, czy aprobata zostanie udzielona na podstawie dokumentu wspólnej wykładni procedur oceny – CUAP, albo wyrób zostanie umieszczony na liście wyrobów nie mających wpływu na spełnienie wymagań podstawowych.

Wytyczne ETAG opracowywane są na zlecenie Komisji Europejskiej przez Grupę Roboczą EOTA przy udziale wszystkich zainteresowanych

jednostek aprobowych i przedstawicieli producentów. Prace nad ETAG są częściowo finansowane przez Komisję Europejską.

Dokument CUAP opracowywany jest przez jednostkę aprobową do której wpłynął wniosek o wydanie ETA, po zgodzie Komisji Europejskiej na wydanie aprobaty bez ETAG. CUAP zatwierdzany jest przez Radę Techniczną i Komisję Wykonawczą EOTA.

Wytyczne do europejskich aprobata technicznych określają wspólne zasady oceny przydatności do zamierzonego stosowania wyrobów nimi objętych. Nie stanowią dokumentu odniesienia do oceny zgodności i oznakowania wyrobu znakiem CE. ETAG dotyczą przeważnie wyrobów innowacyjnych i uwzględniają różne możliwe sposoby ich wprowadzenia na rynek wynikające ze zróżnicowanych wymagań krajowych.

Wspólna wykładnia procedur oceny wyrobu dotyczy wyrobów nie objętych normami czy ETAG lub znacznie od nich odbiegającymi. Podobnie jak wytyczne do aprobaty, CUAP określa zasady oceny przydatności wyrobu do stosowania. Kilka takich dokumentów dotyczących podobnych wyrobów może stanowić podstawę do opracowania ETAG. Europejska aprobata techniczna wydana na podstawie dokumentu CUAP może dotyczyć wyrobu nie objętego mandatami Komisji Europejskiej na opracowanie hEN lub ETAG dla których nie może być wydana krajowa aprobata techniczna⁸. W praktyce oznacza to że wyrób który nie mógłby być wprowadzony na rynek Polski z oznaczeniem znakiem budowlanym będzie mógł być wprowadzony ze znakiem CE.

Przy udzielaniu europejskich aprobata technicznych obowiązuje taka sama procedura dla każdego z członków EOTA. Procedura ta została określona w dokumencie „Wspólne zasady proceduralne składania wniosków, opracowywania i udzielania europejskich aprobata technicznych”, ogłoszonym w decyzji Komisji Europejskiej z 17 stycznia 1994 r. w sprawie wspólnych zasad proceduralnych Europejskich Aprobata Technicznych (94/23/WE). Podstawowe różnice w procedurze udzielenia krajowej i europejskiej aprobaty polegają na: udziale Sekretariatu EOTA oraz pozostałych zrzeszonych jednostek aprobowych, konieczności złożenia przez producenta informacji dotyczących systemu zakładowej kontroli produkcji i przebiegu podstawowych procesów produkcyjnych, wizycie w zakładzie produkcyjnym oraz weryfikacji instrukcji montażu wyrobu.

Uzyskanie europejskiej aprobaty technicznej to proces kosztowny i czasochłonny jednak dający możliwość wprowadzenia wyrobu jednocześnie na rynki wszystkich krajów Unii Europejskiej i EFTA, bez konieczności uzyskiwania dopuszczeń oddzielnie na każdy z rynków.

W tym miejscu należy podkreślić, że oznaczenie znakiem CE jest nagminnie nadużywane lub stosowane niezgodnie ze swoim przeznaczeniem. Wyroby złożone np. wentylatory oznacza się znakiem CE wyłącznie na podstawie oznaczenia samego silnika. Jest to ewidentne nadużycie oraz naruszenie prawa.

Ponadto trzeba zauważyć, że posiadanie przez dany wyrób znaku CE nie stanowi automatycznej przepustki na budowę. Wyroby należy stosować w zgodzie z polskimi wymaganiami technicznymi dla budynków, np. samo okno posiadające znak CE nie może zostać zamontowane w budynku z wentylacją grawitacyjną jeśli nie spełniono wyma-

⁶ W ramach jednego mandatu może być opracowana więcej niż 1 norma.

⁷ Polskim członkiem EOTA jest Instytut Techniki Budowlanej w Warszawie. Wykaz jednostek organizacyjnych państw Unii Europejskiej upoważnionych do wydawania europejskich aprobata technicznych został opublikowany w Monitorze Polskim z 2004 r. Nr 48, poz. 829.

⁸ Do tej pory na podstawie dokumentów CUAP wydano europejskie aprobaty techniczne dla ponad 300 wyrobów.

gań dotyczących ilości powietrza doprowadzanego do pomieszczeń. W takim przypadku okna powinny być wyposażone w nawiewniki powietrza zewnętrznego. Wtedy, jako spełniające wszystkie polskie przepisy, mogą być zastosowane w budynku.

Krajowy system dopuszczeń

Równoległe z europejskim w Polsce obowiązuje krajowy system dopuszczeń. Podstawę prawną, oprócz ustawy prawo budowlane stanowią dwie kolejne ustawy: o wyrobach budowlanych oraz o systemie oceny zgodności.

Zasady wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych określa ustawa o wyrobach budowlanych.

Wyrób może być wprowadzony do obrotu po oznaczeniu go znakiem budowlanym. Oznakowanie to jest możliwe jeśli producent dokona oceny zgodności i wyda krajową deklarację zgodności z Polską Normą wyrobu lub aprobatą techniczną. Ponadto możliwe jest oznakowanie znakiem budowlanym tzw. regionalnych wyrobów budowlanych – wyrobów wytwarzanych tradycyjnie na określonym terenie, przy użyciu metod sprawdzonych w wieloletniej praktyce, przeznaczonych do lokalnego stosowania⁹. Do stosowania w budynkach dopuszczone są również wyroby przeznaczone do jednostkowego zastosowania w obiekcie budowlanym. Ponadto ustawa określa metody stosowane przy ocenie zgodności, opisuje procedurę udzielenia aprobaty technicznej oraz zawiera informacje dotyczące kontroli wyrobów budowlanych wprowadzonych do obrotu.

Jeżeli na wyrób nie ustanowiono Polskiej Normy, podstawę do dokonania oceny zgodności stanowi aprobatą techniczną. Aprobaty wydawane są na podstawie rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 8 listopada 2004 r. w sprawie aprobat technicznych oraz jednostek organizacyjnych uprawnionych do ich wydawania (Dz. U. Nr 249, poz. 2497). W rozporządzeniu określono min. procedurę wydawania, zmiany, uchylania oraz zawartość merytoryczną aprobaty technicznej. Ponadto podano listę jednostek naukowo-badawczych upoważnionych do wydawania aprobat w zależności od branży¹⁰. Aprobaty techniczne udzielane są dla wyrobów objętych mandatami Komisji Europejskiej na opracowanie norm zharmonizowanych lub europejskich aprobat technicznych¹¹. Wykaz mandatów został opublikowany w obwieszczeniu Ministra Infrastruktury z dnia 5 lipca 2004 r. (M.P. Nr 32, poz. 571).

W tym miejscu warto zauważyć, że taka definicja wyrobu budowlanego wprowadziła na rynek spore zamieszanie. Okazało się bowiem że opracowane mandaty nie zawierają dużej grupy wyrobów min. żadnych urządzeń wentylacyjnych i klimatyzacyjnych. De jure spora grupa urządzeń, z dnia na dzień, przestała być wyrobami budowlanymi. Masę nieporozumień potęgował fakt, że wielu producentów, którzy uzyskali aprobaty techniczne w starym systemie, przed 1 maja 2004, mogło się nimi posługiwać do końca okresu ważności tj. 5 lat od daty wydania. Na co dzień można więc było mieć do czynienia ze zjawiskiem, gdzie

na budowie pojawia się dwóch producentów np. wentylatorów, jeden z aprobatą a drugi bez. Praktyka pokazała, że brak aprobaty skutecznie utrudniał dostęp na rynek. Ministerstwo Infrastruktury oraz Główny Urząd Nadzoru Budowlanego nie były w żadnym razie pomocne w wyjaśnieniu wątpliwości odmawiając prostej interpretacji mówiącej, że aprobatą techniczną nie może być wydana bo wentylatory nie są objęte mandatami Komisji Europejskiej. De facto wentylator nie może być wprowadzony do obrotu według krajowego systemu dopuszczeń.

Do dziś mandaty dla wyrobów nie zostały uzupełnione. Producenci radzili sobie z problemem w najrozmaitszy sposób. Wydawali deklaracje zgodności z przeróżnymi normami, dyrektywami, atestem higienicznym czy innymi dokumentami, a wszystko po to, by dostarczyć na budowę jakiś przekonywujący wyglądający dokument. Jednakże takie deklaracje należy traktować wyłącznie jako kolejny dokument marketingowy. Wszystko byłoby w porządku gdyby nie fakt, że część producentów wydaje takie deklaracje na wyroby dla których powinna być wydana aprobatą. Słowem, wprowadzają na rynek swoje produkty całkowicie nielegalnie.

Dla większości wyrobów budowlanych aprobaty techniczne wydaje Instytut Techniki Budowlanej w Warszawie.

Pierwszym etapem procedury jest złożenie wniosku wraz z pełną dokumentacją techniczną wyrobu. Jednostka aprobacyjna dokonuje weryfikacji wniosku i zawiadamia o konieczności przeprowadzenia postępowania aprobacyjnego. Obie strony podpisują stosowne porozumienie. Następnie jednostka wydaje pisemne stanowisko w którym informuje o rodzaju, przedmiocie i metodach badań laboratoryjnych, które należy wykonać oraz wykaz innych dokumentów koniecznych do dokonania oceny przydatności wyrobu a wynikających z innych przepisów. Po uzyskaniu wszystkich pozytywnych opinii i badań jednostka wydaje aprobatę techniczną. Dokument aprobaty zawiera podstawowe informacje o wyrobie tj. przeznaczenie, zakres i warunki stosowania; wymagania i właściwości techniczne; informacje dotyczące pakowania, przechowywania i transportu oraz informacje dotyczące oceny zgodności. Dane techniczne wyrobu uzupełniane są dokumentacją rysunkową.

Samo posiadanie aprobaty technicznej nie jest przepustką na rynek. Przed wprowadzeniem wyrobu, producent musi dokonać oceny zgodności i wydać deklarację zgodności. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 11 sierpnia 2004 r. (Dz. U. Nr 198, poz. 2041) określa min. sposoby deklarowania zgodności, wymagane systemy oceny zgodności dla poszczególnych grup wyrobów budowlanych, wzór i zawartość krajowej deklaracji zgodności oraz sposób znakowania wyrobów znakiem budowlanym. Jeśli w specyfikacji technicznej (Polska Norma wyrobu lub aprobaty technicznej) nie określono systemu, według którego producent dokonuje oceny zgodności, rozporządzenie podaje wykaz obowiązujących systemów zgodności¹²:

1) system 1+ – certyfikacja zgodności wyrobu przez akredytowaną jednostkę certyfikującą na podstawie:

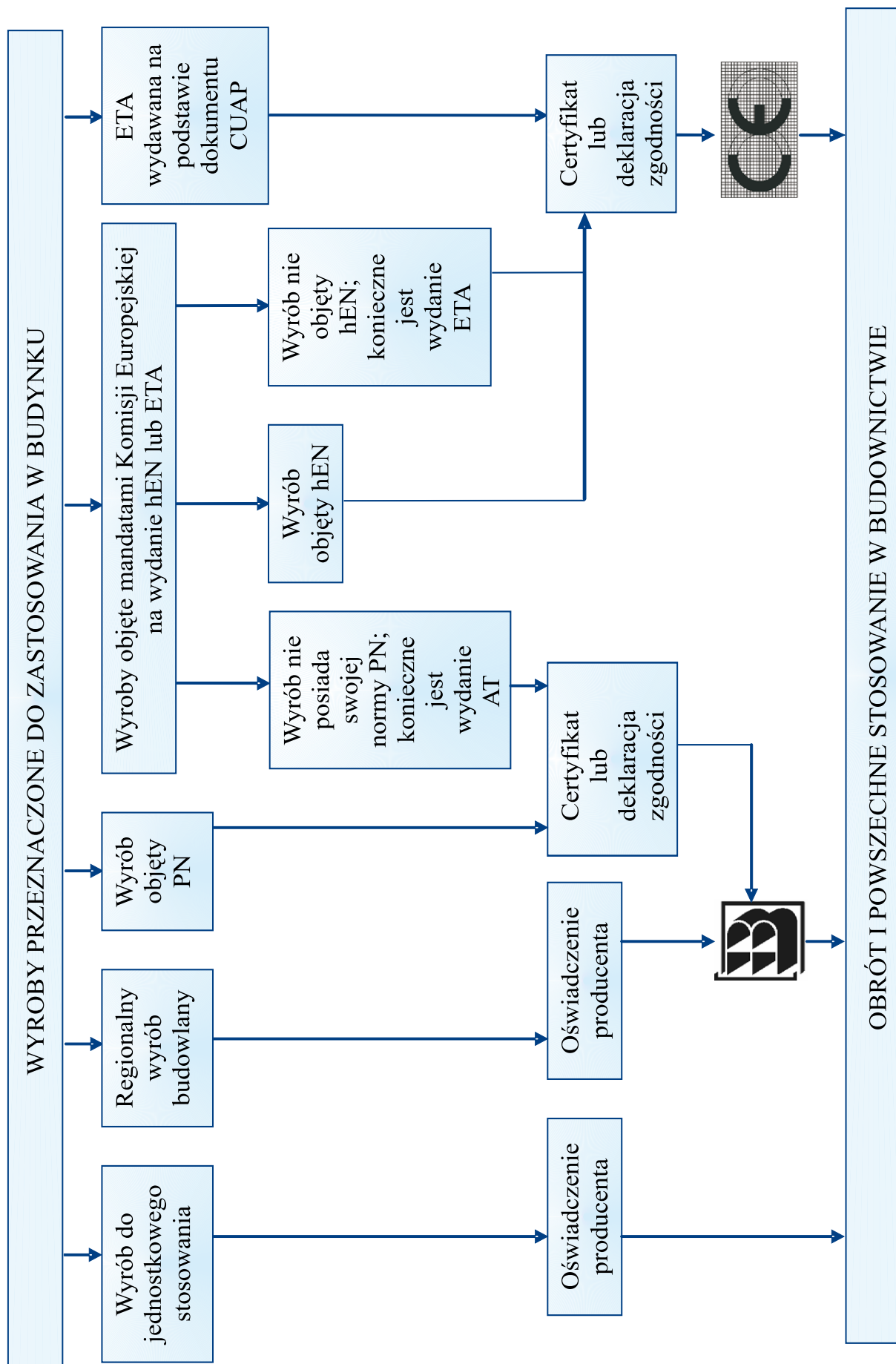
⁹ O uznaniu, że dany wyrób budowlany jest regionalnym wyrobem budowlanym orzeka, w drodze decyzji, na wniosek producenta, właściwy wojewódzki inspektor nadzoru budowlanego.

¹⁰ Dla większości wyrobów stosowanych w budynkach aprobaty techniczne wydaje Instytut Techniki Budowlanej w Warszawie.

¹¹ Ustawa o wyrobach budowlanych dopuszcza możliwość wydania aprobaty technicznej dla wyrobów nie objętych mandatami a których wykaz określi Minister Infrastruktury w oddzielnym rozporządzeniu. Do dziś nie ukazało się takie rozporządzenie.

¹² Rozporządzenie posiada przepis przejściowy. Do dnia 31 grudnia 2009 r. producent może dokonać oceny zgodności dla wyrobów znajdujących się w załączniku do rozporządzenia stosując system 1, a dla niewymienionych, system 4.

Schemat. Zasady wprowadzania wyrobów budowlanych na rynek w Polsce

Objaśnienie skrótów podanych na schemacie :
 PN – Polska Norma, AT – Aprobata Techniczna krajowa, hEN – Europejska Norma Zharmonizowana, ETA – Europejska Aprobata Techniczna, UAP – Dokument wspólny wykładni procedur oceny

- a) zadania producenta:
 - zakładowej kontroli produkcji,
 - uzupełniających badań próbek pobranych w zakładzie produkcyjnym, prowadzonych przez producenta zgodnie z ustalonym planem badania,
- b) zadania akredytowanej jednostki:
 - wstępnego badania typu,
 - wstępnej inspekcji zakładu produkcyjnego i zakładowej kontroli produkcji,
 - ciągłego nadzoru, oceny i akceptacji zakładowej kontroli produkcji,
 - badań sondażowych próbek pobranych w zakładzie produkcyjnym, na rynku lub na placu budowy;

2) system 1 – certyfikacja zgodności wyrobu przez akredytowaną jednostkę certyfikującą na podstawie:

- a) zadania producenta:
 - zakładowej kontroli produkcji,
 - uzupełniających badań próbek pobranych w zakładzie produkcyjnym, prowadzonych przez producenta zgodnie z ustalonym planem badania,
- b) zadania akredytowanej jednostki:
 - wstępnego badania typu,
 - wstępnej inspekcji zakładu produkcyjnego i zakładowej kontroli produkcji,
 - ciągłego nadzoru, oceny i akceptacji zakładowej kontroli produkcji;

3) system 2+ – deklarowanie zgodności wyrobu przez producenta na podstawie:

- a) zadania producenta:
 - wstępnego badania typu,
 - zakładowej kontroli produkcji,
 - badań próbek pobranych w zakładzie produkcyjnym zgodnie z ustalonym planem badania, jeżeli dodatkowo wymaga tego zharmonizowana specyfikacja techniczna,
- b) zadania akredytowanej jednostki – certyfikacji zakładowej kontroli produkcji na podstawie: wstępnej inspekcji zakładu produkcyjnego i zakładowej kontroli produkcji oraz ciągłego nadzoru, oceny i akceptacji zakładowej kontroli produkcji;

4) system 2 – deklarowanie zgodności wyrobu przez producenta na podstawie:

- a) zadania producenta:
 - wstępnego badania typu,
 - zakładowej kontroli produkcji,
- b) zadania akredytowanej jednostki – certyfikacji zakładowej kontroli produkcji na podstawie wstępnej inspekcji zakładu produkcyjnego i zakładowej kontroli produkcji;

5) system 3 – deklarowanie zgodności wyrobu przez producenta na podstawie:

- a) wstępnego badania typu prowadzonego przez akredytowane laboratorium,

- b) zakładowej kontroli produkcji;

6) system 4 – deklarowanie zgodności wyrobu przez producenta na podstawie:

- a) wstępnego badania typu prowadzonego przez producenta,
- b) zakładowej kontroli produkcji.

Organami właściwymi w zakresie kontroli i postępowania administracyjnego w sprawie wyrobów budowlanych są: wojewódzki inspektor nadzoru budowlanego oraz Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego. Sposoby przygotowania i przeprowadzenia kontroli¹³ wyrobów oraz pobierania próbek kontrolnych określają rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 14 maja 2004 r. (Dz. U. Nr 130, poz. 1386 oraz poz. 1387). Wyroby oznaczone znakiem budowlanym niezgodnie z wymaganiami określonymi w ustawie o wyrobach budowlanych trafiają do Krajowego Wykazu Zakwestionowanych Wyrobów Budowlanych. Wykaz ten prowadzony jest przez Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego i zawiera informacje m.in. o rodzaju i zakresie niezgodności zakwestionowanego wyrobu oraz zagrożeniach jakie może spowodować wyrób.

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Dz. U. Nr 166, poz. 1360) wprowadziła definicję producenta wyrobu budowlanego. Jest to osoba fizyczna lub prawna albo jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, która projektuje i wytwarza wyrób, albo dla której ten wyrób zaprojektowano lub wytworzono w celu wprowadzenia go do obrotu lub oddania do użytku pod własną nazwą lub znakiem. Oznacza, to że dystrybutorzy czy importerzy są w świetle prawa traktowani jak producenci i do nich odnoszą się wszystkie wymagania w zakresie wprowadzania wyrobów na rynek. To oni wystawiają i podpisują deklarację zgodności oraz ponoszą pełną odpowiedzialność za wprowadzony wyrób a nie producent, który ma swoją siedzibę poza granicami kraju.

Zapowiadane zmiany przepisów

Rada Unii oraz Parlament pracują nad rozporządzeniem, które ma zastąpić dyrektywę w sprawie wyrobów budowlanych. Po uchwaleniu, tekst rozporządzenia będzie obowiązywał bezpośrednio w każdym państwie członkowskim bez konieczności implementacji do przepisów krajowych, jak to się dzieje w przypadku dyrektywy.

Najistotniejsza zmiana polegać będzie na pozostawieniu wyłącznie europejskiego systemu dopuszczeń wyrobów budowlanych. Systemy krajowe przestaną obowiązywać a krajowe aprobaty techniczne zachowają moc prawną do końca terminu ważności.

Rozporządzenie wejdzie w życie po 1 lipca 2011 r.

Stosowanie Polskich Norm

Historia polskiej normalizacji liczy 85 lat. W 1924 odbyło się pierwsze posiedzenie Komitetu Technicznego dla Normalizacji Wyrobów Przemysłowych a rok później ustanowiono pierwszą w historii Polską Normę¹⁴.

¹³ Kontrole wyrobów budowlanych wszczynane są z urzędu, jednakże w przypadku wyrobów budowlanych wprowadzanych na rynek z oznaczeniem CE mogą zostać podjęte na wniosek prezesa UOKiK.

¹⁴ Była to norma PN/B-2002 Cement portlandzki normalny – Próby fizyczne.

1 stycznia 2003 r. weszła w życie ustawa o normalizacji (Dz. U. z 2002 r. Nr 169, poz. 1386) harmonizująca polski system normalizacji z systemem istniejącym w Unii Europejskiej. Ustawa wprowadza min. dobrowolność stosowania norm. Oznacza to, że żadna norma jako taka nie jest obowiązkowa. Przepisy prawne mogą powoływać wyłącznie aktualne polskie normy ale dopiero po ich opublikowaniu w języku polskim¹⁵. Zapis ten jest istotny z uwagi na masowe przyjmowanie norm europejskich (EN) i międzynarodowych (ISO¹⁶, IEC¹⁷) do zbioru Polskich Norm. Nie wszystkie z nich są natychmiast tłumaczone na język polski. Taka nieprzetłumaczona norma nie może być, zgodnie z ustawą, powołana w przepisach prawa.

W środowisku budowlanym do dziś pokutuje przekonanie o obowiązkowości stosowania norm, co z resztą nie może dziwić bo taki system obowiązywał przez szereg lat. Norma jest jedynie wytyczną techniczną mającą ułatwić poruszanie się po rynku europejskim i światowym, nie jest jednak przepisem prawa, który należy stosować bezpośrednio.

Warto w tym miejscu wspomnieć o statusie Polskich Norm wycofanych. Dobrowolność stosowania norm nie wyklucza możliwości korzystania z takich dokumentów. Mogą być one powoływane w cywilno-prawnych umowach dwustronnych, oczywiście z pełną świadomością aktualności takiej normy.

Polski Komitet Normalizacyjny (PKN) jest krajową jednostką normalizacyjną. W odróżnieniu od CEN, PKN jest państwową jednostką organizacyjną finansowaną z budżetu państwa nadzorowaną przez Prezesa Rady Ministrów¹⁸. Pracami PKN kieruje Prezes¹⁹ współpracujący z Radą Normalizacyjną – organem opiniotwórczo-doradczym. Do zadań Prezesa należy m.in. powoływanie komitetów technicznych, które to realizują zadania PKN poprzez opracowywanie Polskich Norm i innych dokumentów normalizacyjnych. Członkami komitetów są specjaliści delegowani przez: organy administracji rządowej, organizacje gospodarcze, pracodawców, konsumentów, zawodowe i naukowo-techniczne, szkoły wyższe oraz ośrodki naukowo-badawcze. Obecnie najwięcej pracy komitety techniczne poświęcają na przyjmowanie norm europejskich do zbioru polskich norm oraz stopniowe wycofywanie norm nieaktualnych lub zastępowanych. Wprowadzanie normy europejskiej istniejącej może nastąpić, zgodnie z ustawą, w języku oryginału lub po przetłumaczeniu na język polski. Z przyczyn finansowych nie wszystkie normy europejskie są tłumaczone na język polski. Warto pamiętać że PKN,

jako członek CEN bierze udział w procesie opracowania normy już na poziomie europejskim, pracując w komitetach technicznych CEN oraz biorąc udział w ankiecie²⁰. Ponadto ma wpływ na ustalenie tzw. dat DOP (data opublikowania identycznych norm krajowych lub uznania) oraz DOW (data wycofania sprzecznych norm krajowych).

Oprócz prac w normalizacyjnym systemie europejskim, PKN bierze udział w pracach ISO²¹ oraz IEC²².

Rola uczestników procesu budowlanego

Przedstawione powyżej wymagania i procedury dotyczące wyrobów budowlanych powinny być dość przejrzyste dla wszystkich zainteresowanych. Jednakże pomimo wielu artykułów w prasie fachowej, organizowanych szkoleń czy seminariów wciąż wiedza o zagadnieniu jest niewielka a bardzo często fałszywa.

Za dużą część powstałego zamieszania odpowiadają nierzetelni producenci wyrobów, którzy w skutek własnej niewiedzy lub świadomie wprowadzają klientów w błąd oferując swoje wyroby niepoprawnie oznakowane lub przedstawiając nieważne dokumenty świadczące o spełnieniu przez te wyroby deklarowanych parametrów. To z kolei sprawia że inwestorzy żądają, na wszelki wypadek, dostarczenia dokumentów potwierdzających zgodność (najczęściej deklaracji zgodności) od wszystkich producentów, nawet jeśli ci nie mogą w świetle prawa tego zrobić.

Autor pokłada nadzieję, że powyższy tekst przyczyni się do większego zrozumienia zagadnienia przez wszystkich zainteresowanych.

Niniejszy artykuł został przygotowany na zlecenie firmy

*i przekazany do publikacji w miesięczniku **Energia i Budynek**
za co Redakcja składa podziękowania
na ręce Prezesa firmy **aereco***

¹⁵ Powoływanie normy w przepisach prawa może odnosić się zarówno do całości dokumentu jak i do konkretnych punktów.

¹⁶ ISO – Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna

¹⁷ IEC – Międzynarodowa Komisja Elektrotechniczna

¹⁸ Obecnie trwają prace na usamodzielnieniem PKN i wyłączeniem z nadzoru i finansowania państwowego. Rozwiązanie takiej jest bliższe idei dobrowolnej normalizacji.

Ośrodek krajowy skupiający specjalistów ze wszystkich branż pracujących nad udoskonaleniem wytycznych technicznych, posiadający wysoką renomę, może wykonywać prace również na zlecenie administracji rządowej ale jako całkowicie od niej niezależny jest przez to bardziej wiarygodny.

¹⁹ Prezes PKN powoływany jest spośród kandydatów zgłoszonych przez Radę Normalizacyjną na drodze konkursu.

²⁰ Niestety zdarza się, że Polska nie zawsze bierze udział w ankiecie europejskiej na etapie projektu EN.

²¹ Polska (poprzez PKN) jest członkiem założycielem tej powstałej w 1946 r. organizacji. Obecnie członkami ISO są organizacje reprezentujące 162 państwa.

²² IEC została założona w 1906 r. a jej pierwszym przewodniczącym był William Thomson, lord Kelvin. Polska (jej przedstawiciel – Polski Krajowy Komitet Elektrotechniki) została członkiem IEC w 1923 r.